

China's Experience And Uzbekistan's Wto Accession Process: Opportunities In Trade And Economic Relations

Abdullayev Akhrorjon

Head of the Department of Support for

Talented Students and Startup Projects, Kokand University

ahrorjon1611@gmail.com

Abstract

The article analyzes China's experience of joining the WTO and its economic results, considers the opportunities and problems of this process for Uzbekistan. The current state of trade and economic cooperation with China and its prospects within the WTO are highlighted. The need for supporting local manufacturers, diversifying exports and technological innovation is substantiated.

Keywords: Uzbekistan, China, WTO, trade and economic cooperation, investment, export, experience.

Annotatsiya

Maqolada Xitoyning JSTga qo'shilish tajribasi va uning iqtisodiy natijalari tahlil qilinib, O'zbekiston uchun ushbu jarayonning imkoniyatlari va muammolari ko'rib chiqiladi. Xitoy bilan savdo-iqtisodiy hamkorlikning hozirgi holati va JST doirasidagi istiqbollari yoritiladi. Mahalliy ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlash, eksportni diversifikatsiya qilish va texnologik yangilanish zarurligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: O'zbekiston, Xitoy, JST, savdo-iqtisodiy hamkorlik, investitsiya, eksport, tajriba.

Kirish

O'zbekiston so'nggi yillarda iqtisodiy ochiqlik siyosatini tezlashtirib, global integratsiyaga intilmoqda — bu jarayonning markaziy bosqichlaridan biri Jahon Savdo Tashkilotiga (JST/WTO) a'zo bo'lishdir. JST bilan yakuniy muzokaralarni tezlatish va erta a'zo bo'lish maqsadida Tashkent 2025-yilda aniq yo'l xaritalarini e'lon qilgan va ishchi guruh yig'ilishlarida milliy islohotlarni yakunlashga urg'u bergan. Bu qadam raqobatbardoshlikni oshirish, savdo tartiblarini kiritish va investitsiyalar oqimini rag'batlantirishga xizmat qilishi mumkin.

O'zbekistonning Xitoy bilan savdo-iqtisodiy aloqalari so'nggi yillarda keskin kengaydi: 2023-yilda savdo aylanmasi taxminan 13.7 milliard dollarni tashkil etdi, bunda import hajmi sezilarli o'sish ko'rsatdi va Xitoyning umumiy tashqi savdo hajmidagi ulushi 20% atrofida yotadi — bu esa Pekin bilan iqtisodiy bog'liqlikni kuchaytiradi. JSTga qo'shilish bu aloqalarni yangi formatda tartibga solish va bozorlarga kirishni kengaytirish imkonini beradi, biroq bir vaqtda mahalliy sanoatni himoya qilish, bojxona rejimlarini moslashtirish va strategik tarmoqlarni boshqarish kabi muammolarni paydo qilishi mumkin.

Xitoyning 2001-yilda JSTga qo'shilihi global savdo hajmini, eksport va investitsiyalar oqimini sezilarli darajada oshirgani tarixiy tajriba sifatida baholanadi; bu tajriba O'zbekiston uchun ham bozorlarni ochish, texnologiya transferi va tashqi investitsiyalarni jalb etishda foydali darslar beradi. Shu bilan birga, Xitoy misolidan ko'rinadiki, ochiqlik jarayonida noyob ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlar: mehnat bozori moslashuvi, raqobatni boshqarish, va strategik sanoatlar uchun qo'shimcha siyosatlar zarur bo'ladi.

Ushbu maqolada biz Xitoyning JSTga qo'shilish tajribasini tahlil qilib, O'zbekistonning JSTga integratsiyasi kontekstida Xitoy bilan savdo aloqalaridagi imkoniyatlar va xavflarni ko'rib chiqamiz hamda amaliy tavsiyalarni taklif qilamiz.

Asosiy qism

O'zbekistonning JSTga qo'shilish jarayoni mamlakat tashqi iqtisodiy siyosatidagi eng muhim strategik bosqichlardan biri bo'lib, bu yo'nalishda olib borilayotgan islohotlar global iqtisodiy tizimga yanada chuqur integratsiya qilishni maqsad qilmoqda. JST a'zoliqi savdo-sotiqni liberallashtirish, bojxona va texnik me'yorlarni xalqaro standartlarga moslashtirish, shuningdek,

investorlar uchun prognoz qilinadigan muhit yaratishda asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi. Shu jihatdan, Xitoyning 2001-yilda JSTga qo'shilishi O'zbekiston uchun o'rganilishi zarur bo'lgan eng muhim tajribalardan biridir. Xitoyning qo'shilishidan keyingi dastlabki o'n yil mobaynida mamlakat eksport hajmi uch barobarga oshgan, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmi esa rekord darajaga yetgan.

O'zbekiston va Xitoy o'rtasidagi savdo-iqtisodiy aloqalarning bugungi holati JST a'zoligini qo'lga kiritish bilan yanada yangi bosqichga ko'tarilishi mumkin. Hozirgi kunda Xitoy O'zbekistonning eng yirik savdo hamkorlaridan biri bo'lib, 2023-yilda o'zaro savdo aylanmasi 13.7 milliard AQSH dollarini tashkil etdi. Import hajmining yuqoriligi mamlakatda sanoatni diversifikatsiya qilish va eksport tarkibini kengaytirishni talab etadi. JST a'zoligi orqali O'zbekiston Xitoy bozoriga nafaqat xomashyo, balki qayta ishlangan mahsulotlar, oziq-ovqat sanoati va to'qimachilik mahsulotlari bilan kengroq kirib borish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu bilan birga, JST normalari raqobatni oshiradi, bu esa ichki ishlab chiqaruvchilardan yuqori sifat, innovatsiyalar va samaradorlikni talab etadi.

Xitoyning JSTga qo'shilish tajribasida uchta muhim jihat ko'zga tashlanadi. Birinchidan, tashqi savdoni liberallashtirish va tariflarni pasaytirish natijasida Xitoy ichki ishlab chiqaruvchilari keskin raqobat sharoitiga duch keldi, ammo davlat bu jarayonni strategik subsidiyalar va mehnat bozoridagi moslashuvchan siyosatlar orqali boshqara oldi. Ikkinchidan, JSTning intellektual mulk himoyasi va investitsion huquqiy kafolatlari Xitoyga ilg'or texnologiyalarni jalb etishda yordam berdi. Uchinchidan, JST a'zoligi orqali Xitoy xalqaro iqtisodiy tizimda ishonchli hamkor sifatida mavqeini mustahkamladi. Ushbu tajribalar O'zbekiston uchun ham dolzarb bo'lib, milliy ishlab chiqaruvchilarning raqobatbardoshligini oshirishda qo'llanilishi mumkin.

O'zbekiston JSTga qo'shilgan taqdirda, Xitoy bilan iqtisodiy aloqalardagi yangi imkoniyatlar ochilishi kutilmoqda. Avvalo, Xitoyning keng bozorida o'zbek qishloq xo'jaligi va ekologik toza mahsulotlariga talab yuqori bo'lib, JST doirasidagi shaffof savdo tartiblari eksportni qulaylashtiradi. Ikkinchidan, JST a'zoligi O'zbekistonga Xitoydan kelayotgan investitsiyalarni ko'paytirish, qo'shma korxonalar tashkil etish va yuqori texnologiyalarni o'zlashtirish uchun huquqiy asos yaratadi. Uchinchidan, logistika va transport yo'nalishlarini JST normalari asosida samarali tashkil etish "Bir makon, bir yo'l" tashabbusi doirasidagi hamkorlikni mustahkamlash imkonini beradi.

Biroq bu jarayon bilan bog'liq muammolar ham mavjud. Xitoyning tajribasidan ko'rinib turibdiki, JSTga qo'shilish davrida ayrim mahalliy tarmoqlar, ayniqsa, kichik biznes va qayta ishlash sanoati, kuchli raqobat ta'sirida qisqa muddatda zarar ko'rishi mumkin. Shu sababli O'zbekiston JST islohotlarini amalga oshirar ekan, mahalliy ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlash, raqobatbardoshlikni oshirish, texnologik yangilanish va eksportni diversifikatsiya qilish bo'yicha aniq strategiyalarni amalga oshirishi zarur.

Xitoyning JST tajribasi O'zbekiston uchun muhim saboqlar manbai bo'lib xizmat qiladi. To'g'ri yo'naltirilgan siyosatlar va samarali muvozanat orqali O'zbekiston JST a'zolidan foyda ko'rishi, Xitoy bilan savdo-iqtisodiy hamkorlikni yanada kengaytirishi va global bozorning faol ishtirokchisiga aylanishi mumkin.

Xulosa

O'zbekistonning JSTga qo'shilish jarayoni mamlakat iqtisodiyoti uchun tub burilish nuqtasi bo'lishi mumkin. Bu jarayon xalqaro savdo tizimida shaffoflikni ta'minlash, eksport salohiyatini oshirish va xorijiy investitsiyalarni jalb etishda keng imkoniyatlar yaratadi. Xitoyning 2001-yilda JSTga a'zo bo'lgandan keyingi tajribasi shuni ko'rsatdiki, global savdo tizimiga integratsiya dastlab muayyan muammolarni keltirib chiqarsa-da, uzoq muddatda iqtisodiy o'sish, texnologiyalarni o'zlashtirish va xalqaro bozorlardagi mavqeni mustahkamlashga xizmat qiladi. O'zbekiston uchun Xitoy bilan savdo-iqtisodiy hamkorlik JST doirasida yangi bosqichga ko'tarilishi kutilmoqda. Qishloq xo'jaligi mahsulotlari, to'qimachilik va qayta ishlash sanoatida eksport imkoniyatlari kengayadi, qo'shma korxonalar va investitsion loyihalar ko'payadi. Shu bilan birga, kuchli raqobat sharoitida mahalliy ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlash, texnologik yangilanishni jadallashtirish va eksportni diversifikatsiya qilish zarur bo'ladi.

Demak, JSTga qo'shilish O'zbekiston uchun nafaqat tashqi iqtisodiy aloqalarni rivojlantirish vositasi, balki milliy iqtisodiyotning barqaror va raqobatbardosh bo'lishi uchun ham muhim omildir. Xitoy tajribasi esa bu yo'lda amaliy saboq sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- Akhmadjonov, O. X. (2023). ISLOM BANK TIZIMI UCHUN SHARTNOMA HUQUQI VA ASOSIY TAMOIYILLARI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(5), 600-613.
- Axadjon o'g'li, A. A. (2023). RAQAMLI IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHDAGI O 'RNI. QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 271-273.
- Axadjon o'g'li, A. A., & Murotovich, M. F. (2023). RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLARDA RAQAMLI IQTISODIYOT SIYOSATI. QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 294-298.
- Ahrorjon, A., & Gafurov, X. (2023). IQTISODIY SIYOSATNING RIVOJLANISHIDA FISKAL VA PUL-KREDIT SIYOSATI. Qo 'qon universiteti xabarnomasi, 310-313.
- Akhrorjon, A., & Oybek, A. (2023). SUN'IY INTELLEKT (AI) VA ISLOM MOLIIYASI. Qo 'qon universiteti xabarnomasi, 188-190.
- Tursunboy o'g'li, N. J., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). O 'zbekistonning jahon savdo tashkilotiga a'zo bo 'lish uchun uzoq yo 'li va xitoy tajribasi. Qo 'qon universiteti xabarnomasi, 1, 43-47.
- Azamjon o'g'li, U. A., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). Sun'iy intellekt va raqamli iqtisodiyot rivojlanishi. Qo 'qon universiteti xabarnomasi, 1, 73-75.
- Xusanovich, A. O., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). IV-YO 'NALISH: ISLOM MOLIIYASIDA FAOLIYAT KO'RSATUVCHI MUTAXASSISLAR TAYYORLASH: OLIY TA'LIM MUASSASALARI BILAN ILMIY HAMKORLIK ISLOM MOLIIYASIDA FAOLIYAT KO'RSATUVCHI MUTAXASSISLAR TAYYORLASH. "ISLOM INVESTITSIIYA MAHSULOTLARI: XUSUSIYATLARI VA, 109.
- Rashidovich, X. M., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). ISLOM MOLIIYASIDA RISKNI MINIMALLASHTIRISH. "ISLOM INVESTITSIIYA MAHSULOTLARI: XUSUSIYATLARI VA, (8-1), 122.
- Axadjon o'g'li, A. A., & Tursunboy o'g'li, N. J. (2023). SANOATNING YAIMGA TA'SIRINI BAHOLASH. QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 1 (1), 290-293.
- Akhmadjonov, O. X. (2023). ISLOMIY MOLIIYA BARQARORLIK OMILLARI: EKONOMETRIK TAHLILLAR VA DALILLAR. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(9), 74-94.
- Turanboyev, B., & Abdullayev, A. (2023). DAVLAT, KORXONA VA TASHKIOTLAR BYUDJETINI TO 'G 'RI TAQSIMLASH TENDENSIYALARI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3(4), 304-309.
- Turanboyev, B., Abdupattayev, A., & Abdullaev, A. (2023). INFLYATSIYANING QIMMATLI QOG'OZLAR DAROMADIGA TA'SIRI. *Yosh tadqiqot Jurnal*, 2(2), 88-100.
- Oybek, A., Abdullaev, A., Mavlonbekov, X., & Sharifjonov, Z. (2023). ISLOM MOLIIYASIDA MUSHORAKA SHARTNOMASI. *Umumjahon fanlari bo 'yicha ta'lim tadqiqotlari*, 2(1), 593-599.
- NAVOI, A., & BABUR, Z. M. (2022). RESEARCH AND EDUCATION.
- Abdullaev, A. (2022). BOBUR VA BOBURIYLAR SULOLASINING JAHON CIVILIZATSIYASINING YANGILANISHIGA QO 'SHGAN HISSASI. NEW RESEARCH ON THE WORKS OF ALISHER NAVOI AND ZAHIRUDDIN MUHAMMAD BABUR, 1.
- Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Ubaydullayev, A., Omonov, I., & Mirzamahmudov, B. (2022). Islom banki va an'anaviy banklar o 'rtasidagi farqlar. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 755-761.